

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора психологічних наук, професора

Кононенко Оксани Іванівни

на дисертаційну роботу Яковлевої Анастасії Ігорівни

«Вплив SARS-CoV-2 на емоційну сферу особистості», подану до захисту

на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 053 Психологія

з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Актуальність теми дисертаційної роботи. Пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 стала одним із наймасштабніших глобальних викликів сучасності, що спричинив не лише значні медико-біологічні наслідки, а й суттєві зміни в емоційному та когнітивному функціонуванні особистості. Вплив SARS-CoV-2 позначився на різних сферах життєдіяльності людини та супроводжувався підвищенням рівня тривожності, депресивних проявів, емоційного виснаження, порушеннями пам'яті, уваги, концентрації та інших когнітивних процесів.

Особливої актуальності набуває проблема вивчення довготривалих психологічних наслідків перенесеної коронавірусної інфекції, оскільки постковідний синдром та Long COVID дедалі частіше розглядаються як комплексні міждисциплінарні явища, що впливають на емоційний стан особистості, соціальну адаптацію та якість життя людини. В умовах сучасних кризових викликів, зокрема тривалого емоційного навантаження, спричиненого війсьним станом в Україні, проблема збереження психічного здоров'я населення набуває ще більшої соціальної значущості.

У дисертації обґрунтовано, що зміни емоційної сфери особистості під впливом SARS-CoV-2 мають комплексний характер та супроводжуються когнітивними труднощами, емоційним дистресом і зниженням адаптаційних ресурсів. Авторкою акцентовано увагу на необхідності подальшого вивчення

механізмів розвитку постковідних емоційних і когнітивних змін, взаємозв'язку між ними, а також чинників, що визначають вираженість постковідної симптоматики.

Актуальність дослідження зумовлена також потребою розроблення ефективних програм психологічної підтримки та реабілітації осіб, які зазнали впливу пандемії COVID-19. У роботі переконливо доведено, що емоційна сфера особистості є важливим компонентом адаптації людини до глобальних кризових ситуацій, а результати дослідження мають не лише теоретичне, але й практичне значення для сучасної психологічної науки та системи охорони психічного здоров'я. Таким чином, тема дисертаційної роботи повністю відповідає сучасним науковим пріоритетам у галузі психології та актуальним суспільним потребам щодо підтримки психічного благополуччя населення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане в рамках наукової школи кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету «Формування особистості як суб'єкта самотворення та самозбереження» та у межах науково-дослідної роботи «Психолого-педагогічні засади професійно-особистісного розвитку фахівців в умовах трансформації суспільства» (номер державної реєстрації 0125U003711) (внесок здобувача полягає у дослідженні змін емоційної сфери особистості під впливом SARS-CoV-2, виявленні взаємозв'язків між емоційним дистресом і когнітивним дефіцитом, а також обґрунтуванні ролі психологічної резильєнтності у процесах постковідної адаптації).

Наукова новизна отриманих результатів. До основних наукових результатів дисертаційної роботи варто віднести:

вперше систематизовано особливості емоційно-когнітивних проявів у осіб після перенесеного COVID-19 та запропоновано типологію емоційно-когнітивних профілів особистості залежно від рівня емоційного дистресу й суб'єктивних когнітивних скарг.

удосконалено уявлення про роль психологічної стійкості: дисертація висвітлює, як особистісні ресурси (напр., оптимізм, соціальна підтримка) корегують вплив пандемії. Запропоновано адаптивну модель, де психологічна резильєнтність виконує роль буфера, що перешкоджає розвитку хронічного стресу;

розширено теоретичну базу психосоціальної реабілітації: на основі дослідження створено рекомендації, що включають мультидисциплінарні підходи (комбінація психотерапії, психоедукації та когнітивно-поведінкових методів) для підтримки постковідних пацієнтів. Це нове бачення інтегрованої моделі допомоги особистості після інфекційних та стресових впливів.

Короткий аналіз основного змісту дисертації. Дисертаційна робота виконана на належному науковому та методологічному рівні й відповідає вимогам, установленим МОН України до дисертаційних досліджень. Назва дисертації «Вплив SARS-CoV-2 на емоційну сферу особистості» є коректною, логічною та повною мірою відображає зміст проведеного дослідження.

У вступі авторкою аргументовано обґрунтовано актуальність обраної тематики, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Окрему увагу приділено характеристиці наукової новизни та практичного значення одержаних результатів. Зокрема, у роботі висвітлено питання впливу SARS-CoV-2 на емоційний стан особистості, взаємозв'язок емоційного дистресу з когнітивними труднощами, а також особливості психологічної адаптації у постковідний період. Практична цінність роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для організації психологічного супроводу та психологічної підтримки осіб, які перенесли COVID-19.

У першому розділі здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення емоційної сфери особистості та психологічних наслідків кризових ситуацій. Авторкою розглянуто особливості емоційного реагування людини в умовах пандемії COVID-19, проаналізовано вплив

соціальної ізоляції, невизначеності та тривалого стресу на психічне здоров'я. Значну увагу приділено питанням психологічної стійкості та адаптаційних механізмів особистості.

У другому розділі подано характеристику організації емпіричного дослідження, описано вибірку досліджуваних та використаний психодіагностичний інструментарій. Авторкою обґрунтовано доцільність застосування методик для оцінювання емоційного стану, рівня тривоги, депресивних проявів, когнітивних труднощів і психологічної резильєнтності. Також визначено методи статистичної обробки та аналізу емпіричних даних.

Третій розділ присвячено аналізу результатів емпіричного дослідження. У роботі досліджено особливості емоційного дистресу, когнітивних скарг та адаптаційних ресурсів осіб, які перенесли COVID-19. Встановлено наявність взаємозв'язків між показниками емоційного стану, когнітивного функціонування та психологічної стійкості. Окремо висвітлено гендерні особливості постковідних емоційних проявів та запропоновано типологію емоційно-когнітивних профілів особистості.

У висновках узагальнено основні результати проведеного дослідження, які підтверджують досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань. Отримані результати мають теоретичне й практичне значення для подальшого вивчення психологічних наслідків SARS-CoV-2 та можуть бути використані у практиці психологічного консультування, психологічної підтримки й реабілітації осіб у постковідний період.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є аргументованими і підкріплені успішною реалізацією.

Обґрунтованість наукових положень та висновків дисертації ґрунтується на детальному аналізі джерел, чіткій постановці задачі дослідження і використанні сучасних методів дослідження.

Достовірність результатів дисертації підтверджується їх апробацією на міжнародних і національних наукових конференціях, а також їх впровадженням.

Практичні результати роботи. Результати дисертаційного дослідження мають вагоме практичне значення. У роботі розроблено рекомендації щодо психологічного супроводу осіб, які перенесли COVID-19 та мають прояви емоційного дистресу й когнітивних труднощів. Запропоновані підходи можуть бути використані як в індивідуальній психологічній роботі, так і під час проведення групових форм психологічної підтримки, зокрема тренінгових програм і психопросвітницьких заходів.

Практичні рекомендації спрямовані на своєчасне виявлення проявів тривожності, депресивних станів, емоційного виснаження та зниження адаптаційних ресурсів особистості. У роботі наведено приклади вправ і методик, які можуть бути використані у діяльності психологів, психотерапевтів та фахівців із психосоціальної підтримки.

Практична цінність одержаних результатів полягає також у можливості застосування запропонованого психодіагностичного інструментарію для оцінювання особливостей емоційного стану та когнітивних скарг осіб у постковідний період. Використання результатів дослідження у практиці психологічної допомоги сприятиме підвищенню ефективності програм психологічної підтримки, профілактиці ускладнень психічного стану та покращенню якості життя осіб, які зазнали впливу SARS-CoV-2.

Теоретичні та практичні результати дослідження впроваджені та використовуються у: КНП «Олександрівська лікарня» Олександрівської селищної ради Кропивницького району Кіровоградської області та у професійну практику фахівців проєкту Brave Together, реалізованого за підтримки благодійного фонду UA Mental Help та Maybelline New York.

Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладу наукових положень та результатів в

опублікованих працях. Дисертаційна робота складається з анотації, змісту, вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та п'яти додатків. Повний обсяг роботи містить 222 сторінки друкованого тексту, з них анотація – на 7 стор., зміст – на 3 стор., стор., основний текст – на 164 стор., список із 230 використаних джерел – на 30 стор., додатки – на 16 стор. Дисертація містить 13 рисунків та 13 таблиць.

Оформлення дисертації відповідає всім необхідним вимогам. У дисертації не виявлено текстових запозичень і використання наукових результатів інших науковців без посилань на відповідні джерела.

За результатами досліджень опубліковано 9 наукових праць, у тому числі 7 статей у наукових фахових виданнях, 2 тез доповідей в збірниках матеріалів всеукраїнських та міжнародних Конференцій.

Усі сформовані наукові положення і результати дисертації повністю викладено в опублікованих працях.

Мова та стиль дисертаційної роботи. Текст дисертаційної роботи викладено в логічній послідовності. Матеріал дисертації достатньо проілюстрований схемами, рисунками, графіками й таблицями. Мова і стиль викладення змісту, оформлення дисертації відповідають вимогам, які ставляться до наукових праць.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи, її актуальність та практичну значущість, доцільно висловити окремі зауваження і побажання, які не знижують загальної цінності дослідження, однак можуть бути враховані авторкою у подальшій науковій діяльності.

1. У роботі представлено достатньо широкий психодіагностичний інструментарій, однак окремі методики потребували би більш розгорнутого обґрунтування щодо доцільності їх використання саме в контексті дослідження постковідних емоційних змін.

За актуальністю, науковою новизною, практичним значенням одержаних результатів, обсягом проведеного дослідження та рівнем оформлення дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024, а її автор, Яковлева Анастасія Ігорівна, заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія галузі в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри
соціальної психології Одеського
національного університету
імені І. І. Мечникова

Оксана КОНОНЕНКО

ОСОБИСТИЙ ПІДЛИС ПІДТВЕРДЖУЮ
Перший проректор ОНУ ім. І.І.Мечникова

Майя НІКОЛАЄВА

20 26 р.

